

Hvordan få til gode Samarbeidsve

Anerkjennende kommunikasjon, involvering og bevissthet om hvilke verdier som er våre ledestjerner, er viktig for å oppnå godt samarbeid mellom fosterforeldre og fosterbarnets foreldre.

Relasjoner?

Om forfatteren

• **Tove Nygård** har master i familierapi og systemisk praksis og master in marketing management. Hun arbeider i Bufetat, Fosterhjemstjenesten avd. Ålesund som rådgiver. Artikkelen er skrevet med bakgrunn i en studie hun gjennomførte i 2019 i forbindelse med masterutdanning i familierapi og systemisk praksis.

• Av Tove Nygård, pedagog og familierapeut

Denne artikkelen tar utgangspunkt i en studie jeg har gjennomført i forbindelse med et masterstudie i familierapi og systemisk praksis. Målet med studien var å få mer innsikt i hva fosterforeldre vektlegger i utviklingen av gode samarbeidsrelasjoner til fosterbarnets foreldre. Det er benyttet en kvalitativ forskningsmetode, IPA, som er godt egnet for å studere subjektive opplevelser av fenomener. Utvalget av informanter i slike undersøkelser er lite og valgt fordi de fyller visse kriterier. I denne studien ble det gjennomført dybdeintervju av fire fosterfamilier, der alle har et godt samarbeid med fosterbarnets foreldre. Samtlige er, eller hadde vært, fosterforeldre til flere enn ett barn. Deres erfaring som fosterhjem varierer over et tidsspenn på 2-17 år.

Å kunne samarbeide med andre er viktig

Vi har alle et forhold til ordet samarbeid. Vi samarbeider med våre kolleger om ulike oppgaver, med skolen og barnehagen for at våre barn skal få det best mulig, i nabolagets velforening og når vi spiller en fotballkamp. De fleste vil ha erfaringer med samarbeid som er mer eller mindre gode, men det er ikke alltid lett å sette ord på hva det er som konkret bidrar til at vi opplever det ene eller det andre. Ofte ender vi med å si at «vi hadde så god kjemi».

Å ha god kjemi er en frase som ofte blir benyttet når vi snakker om samarbeid, men dette er for enkelt når vi skal beskrive kvaliteten på samarbeid. Ottar Ness, professor i psykisk helse, har i essayet «De små ting – om relasjonell etikk og samarbeid i psykisk helse- og rusarbeid» (Ness, 2016) kommet med noen betraktninger rundt tema som kan være interessante og relevant i mange andre situasjoner. Relasjonens betydning for samarbeid mellom hjelper og bruker er veldokumentert gjennom langvarig forskning, og Ness reflekterer over hva det er som gjør samarbeid virksomt utover det «å ha god kjemi». Det handler om små ting

som hvordan vi hilser på hverandre, tonefallet vårt, om blikket vårt møter den andre eller ikke, om vi lytter eller overhører og hva vi velger å snakke om. Mange små ting i hverdagen som kan bidra til at et menneske føler seg invitert inn eller avvist. Gode samarbeid kan utvikle seg når vi er sensitive for hvordan vi selv virker på andre mennesker og deres følelse av verdighet (Ness 2016).

For fosterbarnets beste

Kontakt med egen familie kan være et sårt tema for barn som bor i fosterhjem. Det er viktig for fosterbarn at fosterforeldrene aksepterer foreldrene deres, og mange ønsker kontakt med sine foreldre og familie forøvrig (Backe-Hansen m/fl. 2010). I Pride-opplæringen er det å kunne hjelpe barnet til å holde kontakt med egen familie, samt samarbeidsevne, to av de fem ferdigheter som vurderes med tanke på det å bli fosterhjem. Fosterbarn har ofte opplevd mye sorg og har vonde erfaringer med seg. Mange har en utrygg tilknytning, og skal de ha mulighet for å modifisere sin tilknytningsstil, trenger de fosterforeldre som er spesielt sensitive (Kvello, 2010). Fosterbarn bør slippe å oppleve at forholdet mellom de voksne rundt dem

blir preget av konflikter. Med dette i tankene vil det være en viktig oppgave for fosterforeldre å legge til rette for en god samarbeidsrelasjon med barnets foreldre.

En tidligere artikkel i Fosterhjemskontakt med overskriften «Samarbeidende foreldre» viser til forskning om barn som lever med skilte foreldre. Det er først og fremst høyt konfliktnivå mellom foreldre i slike situasjoner som utgjør en risiko for skjevutvikling hos barnet. Både skilsmissebarn og fosterbarn må forholde seg til flere voksne i ulike hjem. Fosterbarn har erfaringer som allerede utgjør en risiko med tanke på sosial og psykisk utvikling, og det er derfor ekstra viktig at de ikke får ytterligere belastninger som skyldes dårlige relasjoner mellom de voksne (Fosterhjemskontakt 4/13, s. 10-14).

Hvordan kommuniserer vi med hverandre?

I det daglige tenker vi ofte på kommunikasjon som samtale mellom mennesker, men også kroppsspråk, tonefall, stemmeleie og gester er kommunikasjon. Punktuering er et begrep fra kommunikasjonsteori som det kan være nyttig å forstå for å bli mer bevisst på hvordan kommunikasjon virker. Punktuering viser til hvor i en kommu-

nikasjonssekvens vi velger å «stoppe opp», punktet der vår forståelse av kommunikasjonen blir konstruert (Jensen, 2009, s. 36-37/). Et eksempel på punkttering kan være når en av informantene i min studie forteller om et møte med mor til et av sine fosterbarn, som sier til henne: «...du er ikke så tjukk i virkeligheten som på bildet». Det kanskje mest umiddelbare «stopp-punktet» her vil være å høre kun ordene. I dette tilfellet ville det da være naturlig å føle seg fornærmet, kanskje sint og respondere deretter. Denne fostermoren velger å sette ordene inn i en større sammenheng. Hun ser en mor som har mistet omsorgen for barnet sitt, som er i en livskrise og som er usikker i møte med sitt barns fosterforeldre. Fostermor velger å tenke at ordene i seg selv ikke betyr noe. Hun ler det litt bort, er hyggelig tilbake, og på denne måten styrer hun samtalen i positiv retning. Det er ikke slik at den ene eller andre formen for punkttering nødvendigvis er god eller dårlig. Poenget er å bli bevisst på at punkttering skjer når vi kommuniserer og at hvordan vi punkterer, vil få følger for det videre samspillet mellom oss (Watzlawick m/fl. 1967, s. 35-40).

Fosterforeldrene som deltok i

studien min om samarbeid mellom foreldre og fosterforeldre, var opptatt av å ha et anerkjennende fokus i samtaler om og med foreldre. Samtlige trekker frem det å snakke positivt om foreldre til barna. Det handler om å se etter de små situasjonene i hverdagen der mulighet for ekte og anerkjennende kommunikasjon oppstår. Som når en fostermor steller håret til fosterbarnet sitt og sier «...så fint hår du har... du har sånt fint hår som mamma du». Også overfor foreldre kan man gripe mulighetene. En fosterfar sier at når han leverer til samvær så tar han seg alltid tid til litt «smalltalk» og spør hvordan de har det og snakker positivt med dem - på samme måte som han ville gjort om han traff på venner eller bekjente.

En slik form for anerkjennende kommunikasjon kan virke triviell, men språk er verdiladet og hvordan vi snakker om og til andre kan bidra til å få mennesker til å føle seg verdsatt eller utilstrekkelig (Andersen, 2005, s 121). Gregory Bateson som er en av familierapiens viktigste teoretiker snakket om «...a difference which makes a difference» og viste hvordan små ting kan ha stor betydning (Bateson, 1972, s. 315). Små forskjeller som betyr noe for den enkelte, i denne sammenheng

fosterbarnet eller moren/faren som blir møtt med «det gode», vil kunne føre til bevegelse i hele fosterbarn-foreldre-fosterforeldre-systemet.

Involver foreldre i barnas liv der det er mulig

Funn i studien min viser at fosterforeldrene legger til rette for at informasjonsflyten mellom dem og fosterbarnets familie skal være god og komme jevnlig. Formidling av barnas hverdagsliv gjennom meldinger og bilder, eller en telefonsamtale innimellom, gjør at foreldrene kan føle delaktighet i barnas liv. Samtlige forteller at barnets foreldre har vært på besøk i forbindelse med at barnet skulle flytte inn. I tillegg ser det ut til at disse fosterforeldrene gjør «det lille ekstra»; invitere foreldre når barnet har bursdag, til skolearrangement eller en fotball- eller håndballkamp. Det er ikke slik at alle gjør alt, men alle gjør noe. Det kommer frem mange historier fra informantene som underbygger at det å legge til rette for foreldres delaktighet ikke bare er en intensjon, men faktisk gjennomføres i praksis.

I en svensk studie (Hedin 2015) som så på hvilke faktorer som fremmer samarbeid mellom fosterforeldre og fosterbarnets foreldre, brukes begrepet

«co-parenting». Hedin skriver at co-parenting krever åpne fosterfamilier som inkluderer, gjennom å legge til rette for samvær, informere og er åpen for foreldres delaktighet. Foreldre verdsetter dette og de får se at barnet har det godt, noe som bidrar til at forpliktelse for videre samarbeid fremmes (Hedin, 2015).

Verdier som ledestjerner

En av informantene i min studie som har vært fostermor til flere barn og samarbeidet med ulike foreldre, sier at «det finns alltid noe gull der» når hun snakker om familiene til fosterbarna. Utsagnet handler om en grunnleggende tro på det gode i mennesker. Hun forteller videre at hun er nysgjerrig på mennesker, og når hun møter fosterbarns foreldre, har hun lyst til å bli mer kjent med hvem de er og forstå hvordan livet ble som det ble for dem.

Når vi arbeider med mennesker i vanskelige livssituasjoner, kan vi møte dem med tillitt til at de har intensjoner med sine liv og la oss berøre, i stedet for å innta ekspertrollen. En slik undring og genuin interesse for den andre er et godt utgangspunkt for dialog, samarbeid og læring (White, 2008, s. 144-146, Anderson, 2005, s. 497-504).

Aksept for at det er ulike måter å utøve foreldrerollen på, forståelse for foreldres begrensninger, en ikke-dømmende holdning, og ydmykhet og anerkjennelse trekkes frem som viktig

for relasjonen mellom fosterforeldre og foreldre i ulike studier (Ankersmit, 2016, s. 272-282, Chateaufeuf, Turcotte & Drapeau, 2018, s. 71-79, Berrick & Skivenes, 2012). Dette samsvarer med det som datamaterialet i min studie viste.

Hva er det så som gjør oss i stand til å møte den andre med «det gode»?

Selv om fosterforeldrene i min studie viser til flere ting, er det noe som går igjen; evne og vilje til å ta den andres perspektiv.

«Fly hakkende forbannet på alle», sier en fostermor når hun reflekterer rundt hvordan hun ville reagert om hun hadde mistet omsorgen for barnet sitt. En annen sier dette om foreldre som kan oppleves som vanskelig å samarbeide med:

«Men da må man kanskje gå for at det er et skall, at de har opplevd noe traumatisk og de har satt opp et forsvar. Så tror jeg familiene (fosterfamiliene) må forstå at det er det ene eller andre, forstå at underliggende så er det samme behov... det lønner seg å tenke at de vil godt i bunnen, men det her er så tøft for dem».

Evne til å se den andre innenfra og seg selv utenfra beskrives som mentalisering. Er vi god på dette, vil vi relatere oss og kommunisere til andre på smidigere måter. Er vi del av en mentaliserende kultur, vil vi kunne oppleve at

mentalisering er smittsomt. En slik kultur viser seg gjennom måten vi snakker om og med dem vi skal hjelpe (Skårderud & Sommerfeldt, 2013, s. 21-22). Dette samsvarer med det som tidligere er beskrevet om at språk er verdiladet, og at hvordan vi bruker språket har betydning.

Rikere historier

Når vi skal fortelle noen hvem vi er eller om vårt liv, kommer det som oftest frem flere historier og mange perspektiv. For mennesker som over tid har blitt marginalisert og opplevd mange tap og mye sorg, kan den problemmettede historien ta mye plass. Når vi som hjelpere snakker om og med mennesker som er i vanskelige livssituasjoner, kan vi bidra til at det problematiske befestes, eller vi kan bidra til at det nyanseres. Når rikere historier om mennesker får komme frem, åpnes muligheter for mer positive identitetskonklusjoner. (White, 2008 s. 11-28/218-219, Lundby, 2009, s. 25-27, Holmgren, 2010, s. 29-30). Dette er i tråd med tanker fra tilknytningsteori. Tilknytning skaper minnespor i hjernen som over tid fører til utvikling av indre arbeidsmodeller, som blir modell for senere evne til å knytte gode relasjoner (Kvelling, 2010, s. 88-89).

En systemisk forståelse

Når samarbeid blir utfordrende og

problematisk, er det lett å ty til årsaksforklaringer. De ulike partene peker på hverandre som den «skyldige» og tror at løsningen på problemet ligger hos den andre. Når interessen motsetningene er store, som de noen ganger er mellom fosterforeldre og foreldre, kan utfordringer bli til fastlåste konflikter.

Fremfor å benytte årsaksforklaringer, ser det ut som om fosterforeldrene i min studie hadde en mer systemisk forståelse av hvordan ting henger sammen. En systemisk forståelse handler om å studere kommunikasjonen i familien og mellom menneskene innenfor et system, for å forstå og legge til rette for at samspillet mellom oss skal bli positivt.

Familier er relasjonelle systemer, der de ulike partene innbyrdes påvirker hverandre. Innenfor slike system utvikles ofte repeterende mønster, og det kan være vanskelig for de involverte parter å være bevisst på hvordan de selv bidrar i samspillet (Dallos & Draper, 2007, s. 46-50, Jensen, 2009, s. 26). I lys av dette vil bevissthet i rollen som fosterforeldre, og sensitivitet overfor både fosterbarns og foreldres følelser, kunne få avgjørende betydning for hvordan relasjonen utvikler seg.

Norsk Fosterhjemsforening har gjennom sitt Brobyggerprogram selv satt fokus på samarbeidsrelasjoner i fosterhjemsomsorgen. De har valgt å kalle samarbeidsprogrammet mellom foster-

foreldre og foreldre for Raushet. Et flott og betegnende navn. Min studie viser nettopp at godt samarbeid ikke skjer av seg selv. Godt samarbeid handler både om hva vi tenker, sier og gjør – og det er noe vi må aktivt arbeide for å få til. Når vi skal samarbeide om de som betyr mest for oss i livet vårt, enten det er barna våre eller fosterbarna våre, så er vi alle i en sårbar situasjon. En god porsjon raushet fra alle parter er en viktig faktor for å bidra til å få det til.

Kilder

Anderson, H. (2005). Myths about not knowing. *Family Process*, 44(4), 497-504. DOI:

10.1111/j.1545-5300.2005.00074.x.

Andersen, T. (2005). *Reflekterende prosesser (3. utg.)*. Viborg: Dansk Psykologisk Forlag A/S.

Ankersmit, L. (2016). The Reunification Partnership: Engaging Birth Parents and Foster Carers as Collaborators in Restoration Casework. *Australian Social Work*, 69(03), 273-282. DOI: 10.1080/0312407X.2015.1032988.

Backe-Hansen, E., Egelund, T. & Havik, T. (2010). *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*. Oslo: Nova.

Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Berrick, J.D og M. Skivenes (2012).

Dimensions of high quality fostercare: Parenting Plus. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1956-1965. DOI: 10.1016/j.childyouth.2012.05.026.

Chateaufeuf, D., Turcotte, D. & Drapeau, S. (2018). The relationship between foster care families and birth families in a child welfare context: The determining factors. *Child & Family Social Work*. 23, 71-79. DOI: 10.1111/cfs.12385.

Dallos, R & Draper, R. (2007). *Familieterapi, systemisk teori og praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.

Hedin, L. (2015). Good relations between Foster Parents and Birth Parents: A Swedish Study of Practices Promoting Successful Cooperation in Everyday Life. *Child care in Practice*, 21(2), 177-191. DOI: 10.1080/13575279.2015.1005574.

Holmgren, A. (2010). *Terapifortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Trondheim: Tapir Akademiske Forlag.

Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt. Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid (2. utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Kvello, Ø. (2010). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal Akademiske.

Larsen, Å. (2013). *Samarbeidende foreldre*. I Fosterhjemskontakt 4/2013. Oslo: Norsk Fosterhjemsforening.

Lundby, G.(red.). (2009). *Terapi som samarbeid. Om narrativ praksis*. Oslo: Pax Forlag A/S.

Ness, O. (2016). *De små ting – relasjonell etikk og samarbeid i psykisk helse- og rusarbeid*.

I Karlsson, B. (red.). (2016). *Det går for sakte (s.58-73)*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Nygård, T. (2019). *Det finns alltid noe gull der. Veier til godt samarbeid når barn bor i fosterhjem*. VID vitenskapelige høyskole, Diakonhjemmet.

Watzlawick, P, Bavelas, J.B & Jackson, D.D. (1967). *Pragmatics of human communication*. London and New York: W.W. Norton & Company, Inc.

White, M. (2008). *Kort over narrative landskaber*. København: Hans Reitzels Forlag.